

بررسی ترکیبات و خصوصیات دارویی گونه *Peganum harmala*

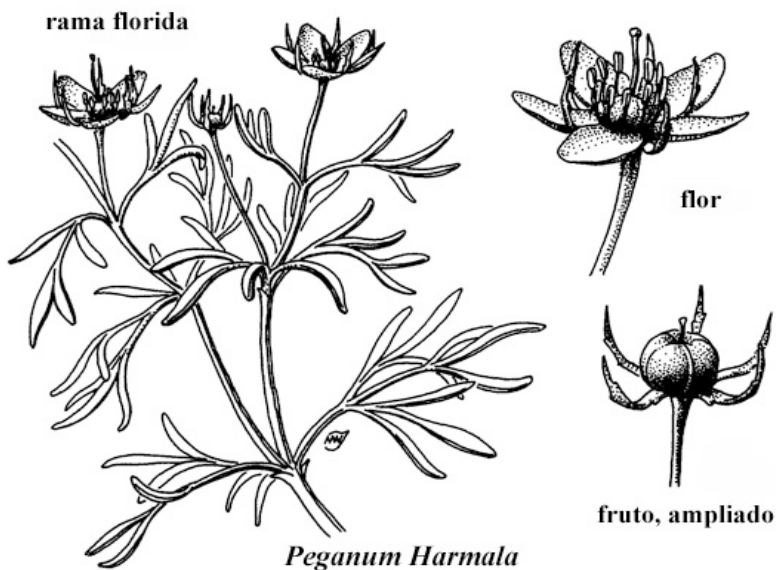
اسفند

- نام علمی آن در منابع علمی *Peganum harmala L.* می باشد
- گیاهی است از خانواده *Zygophyllaceae*
- در بعضی منابع علمی قدیمی آن را در خانواده *Rutaceae* قرار می دادند
- فارسی به نام های اسفند ، اسپند ، سپند ، اسپنج و سپنج
- فرانسوی *Rua sauvage* و *Harmale*
- انگلیسی *Wild rue*
- آلمانی *Syriche raut*
- ایتالیایی *Ruta della siria*
- عربی غلفه الذئب ، سذاب بری و حرمل گفته می شود

ویژگی های رویشی

گیاهی چند ساله ، به ارتفاع تا ۱۰۰
سانتیمتر ، افراشته ، بدون کرک

برگها متناوب با لب های عمیق و نامنظم ،
 لبها به تعداد ۳ تا ۶ ، به طول ۱۰ تا ۳۵ میلی
 متر و عرض ۱ تا ۶ میلیمتر ، کاسه گل با ۵
 بریدگی عمیق ، ۲ تا ۴ زایده در روی هر
 بریدگی ، کاسبرگها پایا در روی میوه و به
 تعداد ۴ تا ۵ ، به طول ۱۲ تا ۲۰ و عرض ۱
 تا ۲ میلیمتر . گلبرگ ها بیضوی به طول تا ۲۰ و
 عرض تا ۵ میلیمتر ، به رنگ زرد کمزنگ ،
 پرچم ها دارای زایده ، به تعداد ۱۲ تا ۱۵ و
 در روی دو ردیف و کوتاهتر از گلبرگ ها
 ، میوه کپسول ، واژ تخم مرغی یا کروی به
 قطر ۵ تا ۱۵ میلیمتر ، دارای ۳ یا ۴ حجره

- دانه ها کلیه ای شکل و به تعداد زیاد در هر حجره

- فصل گلدهی و میوه دهی اوایل تا اواخر بهار و اواسط تابستان است .

■ اسپند از گیاهانی است که بعد از توالی اکوسیستم ها ، مخصوصا مزارع ، بلافاصله سطح اکوسیستم را فرامی گیرد و از اولین گیاهان بعد از توالی به حساب می آید . چون توسط دام مصرف نمی شود ، لذا تراکم آن در واحد سطح از بقیه گیاهان بیشتر است .

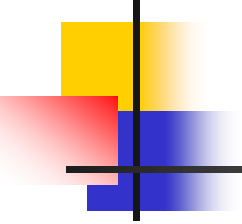
پراکندگی جغرافیایی

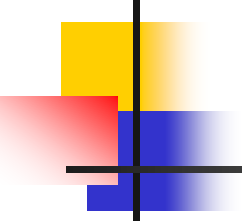
- بیشتر به حالت خود رو و در بسیاری از اراضی بایر شمال افریقا، اروپا و در آسیا پراکندگی آن تا تبت ادامه دارد به طوری که در کشورهای هند، عراق، اردن، لبنان، فلسطین و عربستان مشاهده می شود.
- پراکندگی آن تقریبا در تمامی مناطق ایران مشاهده می شود.

ترکیبات شیمیایی

- گیاه اسپند حاوی مواد ضد میکروبی از نوع فلاونوئیدها و آکالوئیدها می باشد .
- در ریشه و دانه اسفند چهار آکالوئید به نامهای هارمین ، هارمالین ، هارمالول و پگانین یا وازی سین وجود دارد .

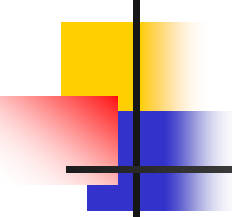
-
- مهمترین آنها هارمین است که در دانه اسفند وجود دارد
 - خاصیت بی حس کننده ای موضعی دارد . سیستم اعصاب مرکزی را تحریک می کند ، باعث اختلالات بینایی ، عصبی ، تشنجات دردناک می شود . هارمین به دوز کم ایجاد انقباض عضلانی کرده فشار خون را پایین می آورد . هارمین برای درمان پارکینسونیسم تجویز می شود .

-
- از شکوفه های اسفند و ساقه اسفند آلكالوئيد پگانين گرفته می شود
 - گزارش بررسی های شیمیایی دیگر حاکی است که گیاه اسفند علاوه بر ۴ آلكالوئيد یاد شده دارای کینازولین می باشد
 - دانه رسیده اسفند در حدود $۸/5 - ۸/۳$ در صد از ۴ آلكالوئيد اصلی را دارا می باشد .
 - این آلكالوئيدها از نظر سمیت در تماس معمولی بی اثر هستند ولی به شکل بخور و دود بر ضد آلكها موثر می باشند و در غلظت بالا بر ضد جانوران آبی موثر است و در مورد کپک ها و باکتری ها و انگل های روده ای کشنده است .

خواص دارویی

- دانه این گیاه در طب قدیم بعنوان خواب‌آور- معرق- ضد کرم‌قاعده‌آور- اشتها‌آور- افزایش‌دهنده‌ی ترشح شیر و مخدر است.
- مالیدن دم کرده‌ی اسفند برای تقویت اعضاء و رفع سستی و سیاه‌کردن مو مفید است.
- اگر دم کرده آن با روغن کنجد خورده شود برای رفع بیماری‌های کبد و ریه مفید است.
- اگر اسپند را خیس کرده و بخورند برای تصفیه خون و تحلیل مواد سودائی و برای گرم کردن بدن، رفع استسقاء، یرقان و سیاتیک نافع است. مسهل سودا، بلغم غلیظ و ضد کرم کدو می‌باشد.
- جوشانده ریشه اش عفونت‌های پوستی را معالجه می‌کند. مصرف دانه‌های اسفند شب ادراری را دفع می‌کند.
- اگر با کمی محلول جوشانده اسفند چشم را شستشو دهند قرمزی و پر خونی را بهبود می‌بخشد.
- بخور اسفند برای درد دندان مفید است. اسفند را برای دفع چشم زخم در آتش می‌ریزند دود آن ضد عفونی‌کننده قوی است، مالیدن محلول اسفند درد مفاصل را از بین می‌برد. خوردن اسپند‌قی‌آور است.

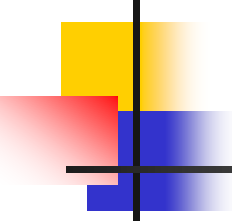
■ روغن اسپند از نظر طبیعت گرم و خشک است. برای فلج، لقوه، رعشه، سستی، صرع، رفع جنون، درمان فراموشی و پریدگی اعضاء بدن به طرز ناگهانی چه با خوردن و چه یا ضماد آن مفید است. در مورد خواص آن معتقدند که رطوبتهای سینه و ریه را خشک می کند و بادهای روده ها را تحلیل می برد و نیروی جنسی را تقویت می کند و ترشح شیر را زیاد کرده و مدر و قاعده آور است

■ در مردان برای معالجه کرمهای روده از نوع نواری داده می شود و نوشیدن جوشانده اسپند کرمهای دستگاه گوارش را دفع می کند اگر اسفند را در آب خیس کرده بخورند برای تصفیه خون و تحلیل مواد سودایی و لینت نافع است

■ ریشه آن برای کشتن شپش نافع است. اگر اسفند را با تخم کتان و عسل مخلوط نمایند و بخورند برای تنگی نفس بسیار مفید است. است و اگر دم کرده آن با روغن زیتون بجوشانند و چند قطره از آن را در گوش بریزند برای رفع سنگینی گوش و کری و طنین در گوش مفید است. بخور اسفند برای دندان درد نافع است.

■ اسفند برای گرم مزاجان مضر است و سر درد و قی و دل به هم خوردگی می آورد. برای رفع آن باید از رب میوه های ترش و سکنجبین و سایر ترشیها استفاده کرد.

■ مقدار خوراک اسفند از ۱۰-۵ گرم است و جانشین آن از نظر خواص تخم سداب است. شیاف گرد ریشه اسفند یا روغن ایرسا دهانه عروق و خون بواسیر را باز می کند.

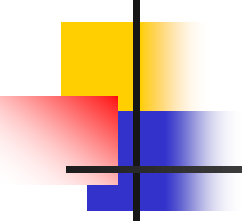
نیم مثقال (۵/۲ گرم) از پودر دانه آن در دوازده شب میل شود برای سیاتیک مفید می‌باشد.

برای ایجاد قوی (استفراغ) یک روش درمانی است: ۵/۱۷ گرم در آب بخوبی شسته و خشک کرده یا گوش کوب چوی کوبیده و از الك یا پارچه خشن دانه درشت رد کرده، باقی مانده را در هفتاد و پنج گرم عسل و پنجاه و هفت گرم روغن کنجد مخلوط می‌نمایند که استفراغ آوری قوی استو سینه و قسمت بالای بدن را از رطوبتهای لزج پاک می‌کند و برای تنگی نفس و سرفه های رطوبتی مفید است

درمان صرع با دو قسمت از دانه در سی برابر شراب (امام رضا علیه‌السلام) و یا جایگزین آن جوشیده تا حدی که یک چهارم آن بخار شود روزانه ۲۵ گرم میل شود.

درمان صرع با دو قسمت از دانه در سی برابر شراب (امام رضا علیه‌السلام) و یا جایگزین آن جوشیده تا حدی که یک چهارم آن بخار شود روزانه ۲۵ گرم میل شود.

اسفند با مخلوط عسل و شربت‌ها و تخم مرغ و زعفران ، رازیانه مصرف می‌شود.

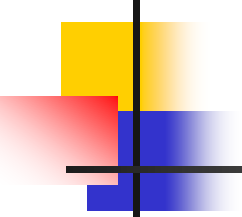
■ اسفند چون یک بوی شدید و خاص خودش را دارد برای آفت‌زدایی گیاهان مفید می‌باشد. کشاورزان و دامداران بزرگ متوجه شده‌اند حیوانات دهی بر گهای اسفند را می‌خورند در زمانی که گرسنه هستند (گله‌های گوسفند و شتران و الاغ) و از برگ و اسفند تغذیه می‌کنند دارای انرژی زیاد هستند و می‌توانند تا چند روز چیزی نخورند

■ اگرچه در کنار سایر گیاهان سبز قرار دارد اما در بین فارسی زبانان بعنوان مهمترین داروی دود کردنی از آن استفاده می‌کنند وقتی در زمستان آن را می‌سوزانند صدای بلندی ایجاد می‌کند و از این خاصیت برای سیگار کشیدن استفاده می‌شود چون بوی مخدر ایجاد می‌کند.

■ در بخارا برخی از جاهلان دانه اسفند را به صورت سیگار می‌کشند

عوارض جانبی

- اسفند مانند شراب مستی آور است. دل به هم خوردگی به همراه دارد. دانه اسفند سمی و مخدر. و برای خانم‌های باردار و جنین و برای گرم مزاجان مضر است.
- مقدار خوراک آن غیر از گرم مزاجان بعد از شستشوی لازم ۵/۱ گرم است، ۷ عدد، ۲۱ عدد (دوز حداقل)، ۴۰ عدد (متوسط) می‌باشد.

■ در بین اعراب نام دیگر آن ماگانانا که به معنی ماده ای است که ایجاد دیوانه گی می نماید . در ترکیه محمورایت و نام دیگر آن آگی می باشد و گل آن ایجاد تخیل می کند معروف است در گذشته طب ایرانی ها از تخم های اسفند بصورت تزریقی برای ایجاد دیوانگی استفاده می کردند و عصاره آن در نوشیدنی های برای دندان درد در ایران مرکزی استفاده می شد و خانمی که آن را در جریان یک حادثه خورده بود بدون آنکه بشناسد ، دچار شوکی شده که نمی توانسته تکلم کند و در تمام روز خواب بوده است و در مقابل خود یک سری حرکاتی چرخشی داشته است.

■ بعد از اسلام به اروپای غربی و اطراف مدیترانه آورده شد. تمام اسامی آن از عربی گرفته شده و در قسمت جنوبی شوروی رشد کرده بنام **mogil nik tomb** می باشد. عرب زبانان قدیم بعنوان گیاه استفاده می کردند همچنین یک ضد سم به شکل یک نوشیدنی است. نام سم اسفند را (مولی) گذاشته چون ریشه آن سیاه و گل آن سفید است و بعنوان یک گیاه ساکت و آرام از آن صحبت شده است.

پایان

